LES 15: HOLLANDSE NIEUWE

Hedendaagse Nederlandse Beeldende Kunst en Fotografie

1980 - HEDEN

Inleiding

In een vorige les hebben we gekeken naar de Nederlandse 'Nieuwe Wilden' zoals Peter Klashorst en René Daniëls, die de Nederlandse kunst na de CoBrA periode van de jaren vijftig weer op de internationale kaart zetten. In deze les stellen we andere hedendaagse Nederlandse kunstenaars centraal, kunstenaars die misschien in de toekomst internationaal nóg bekender worden. We gaan zien dat Marlene Dumas, hoewel eigenlijk een Zuid-Afrikaanse, de Nederlandse kunst in de internationale schijnwerpers houdt. Tenslotte kijken we dieper naar fotografie als kunstvorm, omdat momenteel Nederlandse fotografen zeer goed meedraaien aan de wereldtop. Fotografen werden nog wel eens uitgemaakt voor 'luie schilders' om aan te geven dat het om een lagere kunstvorm zou gaan dan schilderen, maar we gaan zien dat fotografie iets magisch kan hebben en zeker niet onder doet voor andere kunst.

Hollandse hedendaagse schilders

Anton Heyboer (Sabang 1924 - Den Ilp 2005) heeft veel voor de Nederlandse kunst betekend en zijn opvallende levensstijl om in een commune met vijf vrouwen te wonen heeft veel aandacht getrokken. Hij ging op zoek naar de structuur van de ziel en de diepte van de geest en veel mensen zien via de werken van Anton de diepere lagen van hun eigen geest.

Anton Heyboer werd op een klein eilandje op de noordpunt van Sumatra geboren. Zijn vader werkte bij Shell. Zijn moeder was onderwijzeres op het eiland en liet de opvoeding van baby Anton voornamelijk aan Jami, de hulp. Deze Jami bleef zijn hele leven een symbool van de ideale vrouw, een baken van veiligheid. Hij was als kind heel eenzaam en ontwikkelde een sterk vermogen om wat 'waar' en 'niet waar' was van elkaar te scheiden. In de oorlog moest hij gedwongen in Duitsland werken, waar hij in Berlijn ziek werd en in de gevangenis terechtkwam. Toen Anton 27 jaar was zag hij een stervende poes, wat zijn eigen gevoel van totale eenzaamheid zo versterkte dat hij vroeg om opgenomen te worden in Santpoort, een psychiatrische instelling. In die inrichting werd de kunstenaar geboren. Hij vond houvast in het vinden van een 'universele basisstructuur van de ziel en de geest'.

Zijn thema's in de kunst werden de wrede echte wetten van de natuur, echte materialen, de onschuld van een kind, zolang het maar niet een schijnwerkelijkheid suggereerde. Hij gebruikte materialen die al verweerd waren en 'geleefd' hadden en vermeed nieuwe schone materialen in zijn kunstwerken. Hij maakte soms wel honderd werken per dag.

Nadat hij uit de inrichting kwam, trouwde hij met Elsa Wijnands en kreeg een zoon. Anton was niet geschikt voor vaste patronen zoals het huwelijk. Ze scheidden al snel en hij ontmoette Erna, waarmee hij een dochter kreeg. Erna ging na een paar jaar weg omdat Anton niet de stabiele vader was die ze zocht. Na een kort huwelijk met Ivonne kwam hij Maria tegen, die uiteindelijk in staat was om hem zowel de warmte als de vrijheid te geven die hij nodig had. Met Erna was hij naar Amsterdam verhuisd, waar hij een drankverslaving kreeg. Maria hielp hem van deze verslaving af en verhuisde met hem naar Den Ilp, een klein dorpje net boven Amsterdam. In de loop van de tijd kwamen er andere meisjes aankloppen, die niet in de maatschappij konden vinden wat ze zochten. Zo kwamen Lotti (in 1965), Marike (in 1974) en Joke (in 1975) erbij. Maria accepteerde dat er andere vrouwen in zijn leven kwamen. Er ontstond een hechte leefgemeenschap, waarbij iedereen zijn eigen vaardigheden inbracht. Ze hadden geen luxe, er was alleen koud water. En veel rondlopende honden. Echte hippies.

In 1974 verscheen een boek over de toen nog drie bruiden van Anton

Hij verkocht zijn werk via galerie Espace in Haarlem, maar toen in de jaren tachtig bleek dat zijn etsen voor te hoge bedragen werden verkocht en hij maar een heel beperkte oplage van zijn etsen mocht drukken om de prijs hoog te houden, ging hij zelf zijn kunst verkopen. De schijnwerkelijkheid van de kunsthandel paste niet bij hem. Hij kocht een huisje aan de overkant van de weg en ging daarvandaan zijn kunst verkopen. Inmiddels waren er vier vrouwen bij hem en er ontstond onenigheid. Een vijfde vrouw, Petra, die de kunstverkoop in het huisje aanpakte, bracht in 1988 weer meer stabiliteit. Anton probeerde altijd de gevestigde orde op de kop te zetten, deed niets zoals het hoorde. Hij trok ten strijde tegen de kunsthandel en de musea en probeerde kunst toegankelijker en meer betaalbaar te maken.

Heyboer's 'vijfde vrouw' Petra, een opvallende verschijning

Liever absurd leven met alle risico's vandien dan netjes binnen de perken blijven, waar de dood rust. Maak van je eigen leven een kunstwerk, lijkt Anton Heyboer te willen zeggen.

Anton Heyboer - Tekening van vier vrouwen - te koop in de Anton Heyboer Gallery in Den Ilp

Hij overleed in zijn slaap in 2005 op 81 jarige leeftijd en ligt in Purmerland begraven. Hij noemde zijn eigen leven 'kunst op zichzelf'. Hij werd in 2002 Ridder in de Orde van Oranje Nassau en zijn werken zijn bekend van Amerika tot Japan. Rommelige werken, rauwe werken, ruwe etsen, kliederige schilderijen met lijnen en woorden erdoorheen. Maar, zoals gezegd, veel mensen herkennen hun eigen zoektocht naar de ziel in de werken van Anton. En zouden wat meer van zijn rebelsheid willen hebben. Een bekende kunstenaar die betaalbare werken maakt. Die niet commercieel is geworden. Die alleen via zijn eigen winkeltje verkoopt. Met zijn vijf vrouwen. Dat is allemaal uniek aan Anton Heyboer.

De tweede Nederlandse kunstenaar die we bekijken is een schilderes. Ze is vooral beroemd om haar sigaren, zware shag, zware oogschaduw, portretten van koningin Beatrix en de straaljager in haar tuin. We hebben het over Marte Röling (Amsterdam 1939 - heden). Haar beide ouders waren kunstenaar en het was dan ook niet verwonderlijk dat Marte naar de Rijksacademie voor beeldende kunsten ging. Haar vader gaf haar les. Ze exposeerde al vroeg in het begin van de jaren zestig en ging vervolgens modetekeningen maken voor het blad Het Parool. Een beetje in popart-stijl. Vervolgens werd ze bekend om haar grote schilderijen en sculpturen.

Marte Röling - Portret van Henk Jurriaans - Portretten van een Liefde - 2005/2010

Marte Röling - Officieel Portret van Koningin Beatrix - 1982

Marte Röling - De Duif - Op het dak van Museum De Fundatie- 2010 - Zwolle

Bekend werd ze toen ze het officiële portret van koningin Beatrix mocht maken in 1982. Dit portret hing in veel overheidsgebouwen en de meeste Nederlanders kennen het. Je ziet dat ze haar kennis van modetekeningen goed gebruikt heeft; ook de jas van de koningin staat er keurig op. Later maakte ze grote schilderijen en beelden, waaronder een aantal enorme blinkende duiven. In 1969 ontmoet ze Henk Jurriaans, een kunstenaar en psycholoog. Hoewel ze al getrouwd was verlaat ze haar man en trekt in bij Henk in Uithuizen op het Groningse platteland. Henk had goed gekeken naar Anton Heyboer, want ook Henk Jurriaans nodigt in de jaren tachtig andere vrouwen uit om erbij te komen wonen. Zo komen Adriënne en Alissa Morriën en Wanda Werner in de leefgemeenschap wonen. Hij had dus vier vrouwen. Zelfs de moeder van Marte trok erbij in. Zijn psychologische opvatting dat 'iedereen vooral moest doen wat hij lekker vindt', zorgde ervoor dat hij na een klacht uit de beroepsgroep werd gezet.

Henk Jurriaans was een apart figuur, hij stelde zichzelf 25 dagen tentoon in het Stedelijk Museum in 1975 als levend kunstwerk (elke dag een uur). Op zijn kaartje stond 'gespecialiseerd in alles'.

Toen Henk in 2005 overleed, maakte Marte Röling gedurende vijf jaar een serie (55 maar liefst) enorm grote portretten van hem onder de titel 'Portretten van een Liefde'. Het schilderen van hem gaf haar rust en bracht hem weer dichtbij haar. Mooi dat de liefde voor hem dus zo diep zit. Marte ziet er stoer uit met haar sigaren en zware make-up, maar het overlijden van Henk zette haar leven op de kop. Koningin Beatrix was één van de eersten die haar condoleerde na het overlijden van Henk. In de tuin van hun boerderij in Uithuizen stond sinds 1989 een afgedankte starfighter straalvliegtuig, in bruikleen gegeven door de luchtmacht. Marte vond het een prachtig toestel. Ze had zelfs een vliegbrevet. Pas in 2012 moest het verwijderd worden.

Nu we met Anton Heyboer en Marte Röling er een beetje in zijn gekomen, kijken we verder naar de hedendaagse Nederlandse kunstenaars. Ik heb een selectie gemaakt van kunstenaars die bekend zijn, van wie de werken bijzonder zijn en van wie de werken mijzelf ook erg aanspreken; het is dus zeker geen objectieve opsomming. Het is denk ik een mooie reis door de hedendaagse vaderlandse kunst.

Ans Markus - Portretten van dochter Sigrid als Medea - 2010

We beginnen met schilders in de realistische stijl. Knap gemaakte, gedetailleerde werken waarin je duidelijk herkent wat je ziet. Realisme is helemaal 'in' rond de eeuwwisseling.

Een kunstenares die net zoals Marte Röling regelmatig het koningshuis schildert en zware mascara draagt is Ans Markus (Halfweg 1947 - heden). Ze is bekend om haar 'vrouwen in windsels' (halve mummies). De windsels stonden voor kwetsbaarheid en onzekerheid, nadat ze uit een huwelijk kwam met een man die haar stelselmatig sloeg en kleineerde. Daarop volgde een periode waarin ze zichzelf schilderde als clown of onder een dikke laag witte crème. Ze wilde zichzelf verbergen en richtte zich helemaal op haar dochter Sigrid. Toen ze haar huidige man (Wybe Tuinman) ontmoette kreeg ze haar eigenwaarde terug en legde ze letterlijk de windsels en gezichtsmaskers af. Ze zei 'ik schilder vrouwen die vrij willen zijn'. Ze schildert nu thema's (soms jaren hetzelfde thema zoals de levensfases of gangen in een huis). Haar dochter Sigrid is vaak model en omdat ze op haar moeder lijkt is het net een zelfportret. Ans Markus werkt in olieverf, 'nat in nat' zoals Van Eijck dat al in de vijftiende eeuw deed. Ze begint eerst met de achtergrond en werkt langzaam naar de figuren op de voorgrond toe. Ans Markus houdt erg van mode, is vrijwel altijd in het zwart gekleed en komt graag op societyfeestjes. Ze is één van de bekendste en best verkopende kunstenaars in Nederland. Ze heeft geen kunstenaarsopleiding gehad, ze is autodidact. De windsels zijn afgeschud.

Ans Markus - Wording II - 1985

'Dat gevoel altijd de mindere te zijn, dat was er zo ingeslopen. Eigenlijk heeft Wybe me daar uitgetrokken, dat is zijn grote verdienste. Iedere dag zegt hij hoe blij hij met me is. Dat is toch een wonder?'

Als we het over hedendaagse realistische schilders hebben, dan moeten we zeker kijken naar Jan Worst (Heerenveen 1953 - heden). Hij schildert interieurs, die direct uit een modeblad gekomen lijken te zijn. Je stapt zo de het blad de 'Residence' in. In dat interieur zie je echter vrouwen en kinderen die afwezig lijken, of letterlijk de kast of tafel opgejaagd zijn. Hij creëert een realistisch ogende schijnwerkelijkheid

door antieke meubels, tapijten en parketten te combineren met ‘te’ mooie mensen en kinderen die iets onheilspellends of triests hebben. Het lijkt daarmee een beetje op Carel Willink, maar dan voor het interieur. Onheilspellende luxe in een schijnwereld.

Jan Worst volgde in de jaren zeventig een opleiding aan de Academie voor beeldende kunsten Minerva in Groningen. Sinds de jaren negentig maakt hij zijn interieurs. En hij is erg gewild. Op de TEFAF in 2013 werd een werk van hem voor de opening al voor 150.000 euro verkocht. Ook al is zijn hyperrealistische stijl soms tegen het kitscherige aan, de sfeer van het schilderij in combinatie met de luxe omgeving zorgt ervoor dat je je ogen er moeilijk vanaf kunt houden. De knallende kleuren, de felle lichtaccenten, het perspectief, de scherpe lijnen en het spel van de personages maken het boeiend en geven een verhaal weer. Het lijkt wel of je onderdeel bent van een spel. De vrouwen op zijn schilderijen zijn eigenlijk mode-accessoires in een luxe decor. Soms zijn ze ook moeder, die engelen in een gouden kooi houden en zich stierlijk vervelen. Wellicht is dat een herkenbaar gevoel voor veel dames van potentiële kopers die zelf ook in een emotieloze schijnwereld leven waar geld alles is en het gevoel is weggestopt. In de laatste jaren worden de doeken van Worst uitdagender; vrouwen openen de blouse voor elkaar (al levert dat alleen verveelde reacties op bij de ander) en zie je zelfs half ontklede vrouwen (uitzonderlijk voor de keurige Jan Worst). En je ziet zelfs hier en daar een man verschijnen. Keurige heren. Chique heren die weinig emotie laten blijken en hun vrouwen als decorstuk aanhouden.

Jan Worst - The Great Rain Cloud - 2008 - privécollectie - olie op canvas - het lijkt van een afstandje op een foto in plaats van een schilderij

Jan Worst - The Farewell - 2005 - privécollectie - olie op canvas

Ik vind de schilderijen van Jan Worst ook aardig omdat ik vanuit mijn opvoeding in de antiek vaak de stijlen en meubelstukken herken. Hé een empire bureautje. Kijk een Louis Seize stoeltje, nieuw gestoffeerd. En omdat ik het stiekem ook spannend vind als een soort gluurder in de huizen van deze nietsvermoedende rijken te kijken. Jan Worst, een schilder om in de gaten te houden. Als je het tenminste niet té mooi vindt.

Toch mooi wat Nederland te bieden heeft, nietwaar? Maar we gaan door met de realistische schilders. We hadden al de portretten bekeken van Ans Markus en de interieurs van Jan Worst. Laten we eens gaan kijken naar stillevens en bloemstukken. Jazeker! Net als in de zeventiende eeuw hebben we ook nu gespecialiseerde schilders voor deze genres.

Henk Helmantel (Westeremden 1945 - heden) is ook een realistische schilder uit Groningen die ook net zoals Jan Worst aan de Academie Minerva gestudeerd heeft. Zo realistisch dat hij 'fijnschilder' wordt genoemd. Bouwend op zijn protestantse wortels vestigt hij zich in 1967 in de pastorie van de Andreaskerk in zijn geboortedorp om er te gaan schilderen. Naast haarscherpe stillevens schildert hij ook kerkinterieurs, waarbij hij de gotische en romaanse bouwkunst scherp weergeeft. Maar meestal schildert hij eenvoudige objecten in zijn stillevens. Appeltjes, een flesje, een houten doosje en een witlof. Rembrandt is zijn grote voorbeeld. En ook de 17e-eeuwse schilder van kleine stillevens Adriaan Coorte; in het Rijksmuseum zoekt Henk Helmantel het bosje asperges van Coorte altijd op.

Henk Helmantel - Stilleven met perziken - 2000 - privébezit - olie op masoniet

Je kunt op het kerkhof van Westeremden ook bij Helmantel terecht om je begrafenis te regelen. Tot in de puntjes verzorgd uiteraard.

Henk Helmantel - Romeins glas met bronzen schaaltje - 1994 - privébezit - olie op masoniet

Samen met zijn vrouw verzamelt Henk Helmantel zelf ook kunst en antiek. Regelmatig wordt deze verzameling op tentoonstellingen getoond. In het jaar 2000 werd er ingebroken in zijn expositieruimte. Antiek, bronzen beelden en schilderijen werden gestolen. Er werd losgeld gevraagd, maar bij de overdracht ging het mis en konden de inbrekers worden gesnapt en zijn de werken teruggevonden.

Hij schildert perziken die je zo zou pakken. Abrikozen die je doen watertanden. Het lijkt een foto. Het is een schilderij. Hij werkt meestal op masoniet (dik hardboard) waarop hij een potloodschets maakt. Daarover komt de eerste laag olieverf. Als die droog is komt de tweede. Dan een derde voor de diepte. Als vierde komt een transparante laag (veel olie en weinig pigment) om het glasachtig te maken. De oppervlakte van het schilderij wordt zo verdiept. Het

Henk Helmantel - Stilleven met een fles en perziken - 1992 - privébezit - olie op masoniet

schilderij moet balans en harmonie hebben. De achtergrond is egaal. De tafel waarop het stilleven zich afspeelt trekt niet de aandacht. Het voorwerp trekt de aandacht. Henk Helmantel heeft over de hele wereld geëxposeerd en zijn werken doen het heel goed op veilingen. Elk jaar komen duizenden mensen naar de prachtig gerestaureerde 'Weem', zijn atelier bij de kerk in Westeremden. De schoonheidsbeleving staat centraal. Hij vraagt aandacht en respect voor kleine dingen die voor hem ook tot Gods schepping behoren. Maar de compositie is belangrijker dan het voorwerp zelf, de kracht komt voort uit de combinatie van balans en detail.

Henk Helmantel maakt stillevens waar je stil van wordt. De kracht van eenvoud en respect voor het verleden.

Zo. We hebben drie hedendaagse realistische Nederlandse schilders bekeken. Ans Markus met haar windsels, Jan Worst met zijn luxe interieurs en Henk Helmantel met zijn knappe stillevens. Schilderijen waarvan veel mensen zeggen dat ze 'mooi' gemaakt zijn. Het vakmanschap is duidelijk herkenbaar. Bij CoBrA schilderijen zeggen de mensen vaak dat hun kind van zes het ook had kunnen maken, dat vertellen ze niet snel van realistische schilders. Maar je ziet ook dat de schilders niet zo maar iets op het doek zetten. Er zit een verhaal achter. Er zit een compositie in. Er wordt karakter in het werk gebracht.

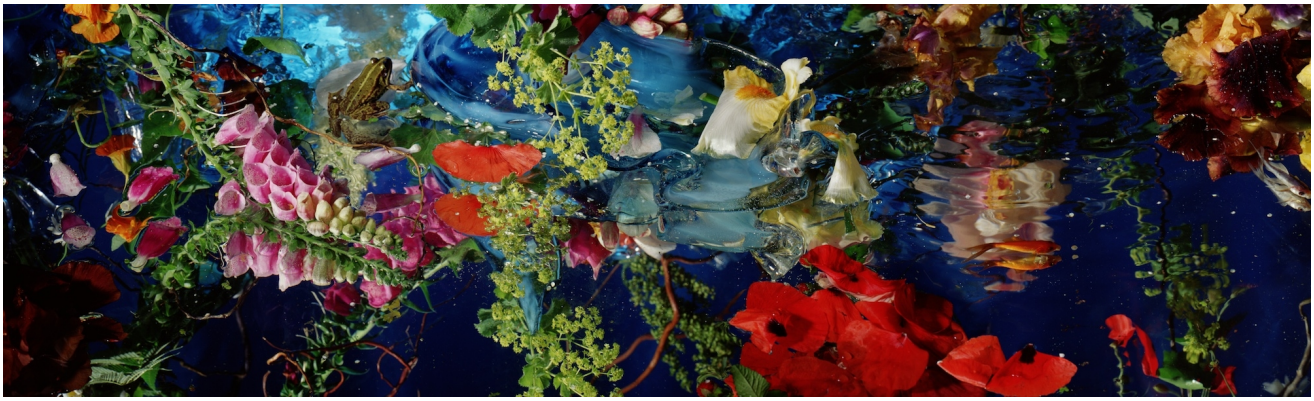

We hadden het ook over bloemstillevens. In de zeventiende eeuw een genre op zichzelf. Er zijn ook hedendaagse kunstenaars die deze stillevens maken. En van een bloemstilleven fleurt je kamer helemaal op. Laten we eens gaan kijken bij Margriet Smulders (Bussum 1955 - heden). Zij schildert echter geen stillevens, ze fotografeert ze. Op grote spiegels en glazen vazen plaatst ze bloemen en overgiet ze met water, melk of inkt. Drijvende bloemen. Het water beweegt. Ze ziet de bloemen als acteurs in een toneelstuk. Bloemen als mensen. Ze drapeert de bloemen minutieus. Ze maakt werken op groot formaat, zodat je als het ware letterlijk 'in' het werk kunt duiken. Dat je een beetje dronken wordt van haar werk. Je houdt het bijna niet voor mogelijk dat het foto's zijn. Af en toe zit er een kikkertje tussen. Het doet me een beetje denken aan de rococo decoratie; er gebeurt wel erg veel. Het is daartegenover wel heel sensueel, kleurrijk en vrouwelijk. Sprookjesachtig. Ook speelt verleiding en lust een rol.

Fotografie - Margriet Smulders - Ego - 2012 - aquarelpapier - editie van 6 - 50cm x 114cm

Tot 2008 drukte ze haar enorme foto's af op cibachrome papier, het meest sterke en heldere fotopapier. Daarna maakt ze haar werken als afdrukken op aquarelpapier, wat zachtere lijnen geeft. Ze wil haar werken niet inlijsten, omdat het dan teveel op een schilderij gaat lijken. Ze krijgt steeds meer internationale erkenning voor haar werken die eigenlijk tussen schilderijen en foto's in zitten. In het boek 'Tachtig Meesterwerken Uitgelegd' van de Engelse professor in de fotografie Val Williams, wordt het werk 'Amor Omnia Vincit' beschreven. Haar ster is rijzende.

Fotografie - Margriet Smulders - Amor Omnia Vincit (detail)- 2005 - privébezit (Houthoff Burema Amsterdam) - Cibachrome - 1.25m x 11m groot! Zoek de kikker en de goudvis.

Assistenten helpen haar door met water te gooien en daardoor beweging te maken om de vissen de juiste kant uit te laten zwemmen en de kikkers niet te laten ontsnappen.

Na een studie psychologie in Nijmegen ging ze in 1985 naar de academie voor beeldende kunsten in Arnhem. Ze begon als schilderes, maar stapte al snel over naar de fotografie. In 1988 gaf ze haar eerste expositie. Ze begon met zelfportretten en portretten van haar jonge gezin, maar sinds 1999 werkt ze met de bloemen, waterbak en spiegels. Daarna heeft ze in heel Europa haar foto's tentoongesteld en vanaf 2010 ook in de Verenigde Staten. Niet alleen de werken van de zeventiende-eeuwse schilders van bloemstillevens inspireren haar, maar ook de werken van Jackson Pollock en Anselm Kiefer. Ze woont en werkt in Nijmegen. Grappig dat haar voornaam 'Margriet' is.

Fotografie - Margriet Smulders - Eyes Can See - 2012 - 147 x 107cm

Het aardige van haar werken vind ik dat ze je op het verkeerde been zetten, maar je toch onmiddellijk aantrekken. En omdat het foto's zijn, die weliswaar prachtig geprint worden, kosten originele werken van haar (nog) relatief weinig; je kunt een grote foto van haar onder de tienduizend euro kopen. Ze ziet zichzelf niet als fotograaf maar als 'schilder die met een camera werkt'. Ze zegt dat omdat ze eigenlijk niet de bestaande werkelijkheid fotografeert, maar haar eigen werkelijkheid maakt. Haar eigen toneel. Haar foto's worden niet achteraf bewerkt, de werken zijn 'puur'. Het lijkt ergens ook op een zeventiende-eeuws bloemstilleven. Je hangt een kleurrijk verhaal aan de muur. Ze maakt meestal edities van zes exemplaren, dus het blijft enigszins exclusief.

We komen dus zo geleidelijk aan van realistische schilders naar schilderachtige fotografen. We zijn dus voorzichtig in het domein van de fotografie beland. Heeft Nederland momenteel wat te bieden als het gaat om de kunstfotografie? Is dit een kunstvorm die wat voorstelt?

Hollandse hedendaagse fotografen

Als we naar de top drie van best verdienende kunstenaars in Nederland kijken dan staat Marlene Dumas op nummer één. Rineke Dijkstra staat op nummer twee. En Desirée Dolron op nummer drie. Drie vrouwen in de top drie. Dijkstra en Dolron zijn wereldberoemde fotografes. De mannelijke topfotografen, Erwin Olaf en Anton Corbijn, zijn bekender. De mannen zijn bekender, de vrouwen rijker.

Rineke Dijkstra (Sittard 1959 - heden) fotografeert mensen. Ze maakt geen foto's in opdracht, maar gaat haar eigen gang. Als ze in opdracht zou werken, dan zou ze een portret maken en dat wil ze niet. Ze wil dat de persoon die we zien iets anders uitbeeldt, iets wat eronder verborgen zit. De emotie en gemoedstoestand van de persoon is het eigenlijke onderwerp. Je ziet een persoon, maar erachter zie je meteen ook hoe zo'n persoon zich voelt. Dat maakt dat de foto's van Rineke Dijkstra wereldwijd erg gewild zijn. De foto's spreken ons eigen gevoel aan. We zien dat het niet zo maar een portret of foto is. Het is een universeel gevoel dat ze laat zien. We zien moeders die net bevallen zijn en de triomf in hun ogen hebben, stierenvechters die net uit de arena komen, soldaten die aan het front zijn geweest en de complexe emoties van pubers op het strand.

Fotografie - Rineke Dijkstra - Hilton Head Island S.C., USA, June 24 - 1992

Rineke Dijkstra heeft in veel landen pubers op het strand gefotografeerd. Zo ook bijgaande foto van het meisje met de oranje bikini, op een strand voor rijken in South Carolina, Amerika. Het meisje is zich bewust van de foto en probeert te poseren. Je ziet haar onzekerheid. Dijkstra zegt erover: 'De Amerikanen hadden erg modieuze badpakken en de houdingen waren zelfbewuster dan in Europa. Eén meisje hield echter haar buik in en haar moeder stond achter haar 'Je bent te dik' te schreeuwen. Ze was zo ongelukkig'.

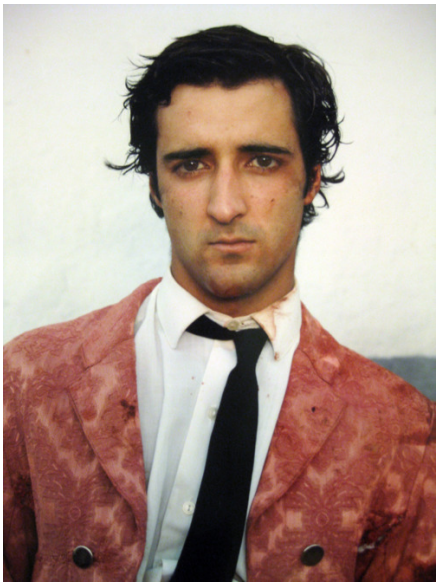
Ze gebruikt bij deze foto's een flits en zo komt de 'harde werkelijkheid' van de persoon op de voorgrond sterk over tegen een zachte achtergrond van branding en zee. De persoon lijkt daardoor later op de foto geplakt. Omdat de compositie een kruis is (het meisje staat rechtop en de vloedlijn is horizontaal) komt het meisje nog meer in het middelpunt te staan. Op de andere foto, uit Polen, poseert het meisje onbewust als 'Venus van Botticelli' en ze staat rustiger en eleganter op de foto. Mensen

Fotografie - Rineke Dijkstra - Kolobrzerg, Polen, July 26 - 1992

Fotografie - Rineke Dijkstra - Trotse Moeder Saskia uit Harderwijk - 1994

Fotografie - Rineke Dijkstra - Toreador in Portugal - 1994

willen zich op foto's anders voordoen dan hoe ze zijn; door hun hele lichaam in badpak te fotograferen komt de echte persoon, in alle onzekerheden, meer naar voren. De serie strandportretten maakte Rineke Dijkstra wereldberoemd. Ze exposeerde bijvoorbeeld in het Guggenheim Museum en met Museum of Modern Art in New York.

Rineke Dijkstra werd geboren in Sittard maar bracht haar jeugd in Castricum door. Vandaar ook haar fascinatie voor het strand. Na de Rietveldacademie ging ze werken als freelance fotograaf voor bladen en maakte ze in opdracht portretten. Op een gegeven moment wilde ze niet meer verdergaan op deze manier. Ze gaf zichzelf twee maanden om zich te bezinnen. Op de laatste dag van deze periode (de volgende dag zou ze weer gaan werken) brak ze haar heup. Ze had vijf maanden niets te doen, behalve zwemmen om te herstellen. Toen ze een keer aan het zwemmen was in het Marnixbad in Amsterdam en ze na dertig baantjes uitgeput een foto van zichzelf maakte, zag ze dat het portret niet meer geposeerd was maar dat de échte persoon naar voren kwam. Zo kwam ze op het idee van het 'portret achter het portret'. Later maakte ze ook video's van dansende pubers, die opgenomen werden in een aparte ruimte in een club. Ook in bewegende beelden zie je dezelfde effecten als in de strandfoto's. Ze maakt vaak series van dezelfde persoon, zoals van een jongen die dienst neemt in het vreemdelingenlegioen. Je ziet de jongen in drie jaar tijd veranderen. Of de foto's van een meisje van vier uit Bosnië dat naar Nederland vluchtte en die ze elf jaar volgde. Of de toreadors die net uit de arena komen in hun verscheurde kleren met versufte blikken. Of de trotse moeders en hun baby's. Kijk zelf maar eens naar haar foto's. Ze werkt niet in een atelier, maar gaat met haar veldcamera naar de mensen toe. Ze woont en werkt in Amsterdam.

Nerveuze tieners. Bevallende vrouwen. Vechtende mannen. Veranderende mensen. Rineke Dijkstra raakt de kern van het leven.

De andere Nederlandse topfotografe die we bespreken is Desirée Dolron (Haarlem 1963 - heden). Zij pakt het anders aan dan Rineke Dijkstra; ze maakt opnames die ze later met de computer aanpast. De foto zelf is als een schets van een schilderij, de eerste opzet, en het verbeteren op de computer is als het werken met de kwast. Het geeft absoluut een schilderachtig effect. Ze maakt er verbluffende werken mee, zoals de serie 'Xteriors', waarin ze werken van oude meesters in scène zet en er pakkende beelden van maakt. Ze ontmoette een meisje, Catya, dat lijkt op het meisje op het portret dat Petrus Christus rond 1470 maakte. Andere werken doen denken aan Vermeer of Rembrandt. Later maakte ze een serie reisfoto's in Cuba, portretten van mensen onder water en foto's van zelfverminkingsrituelen. Ze maakt spannende, mysterieuze werken. Alles moet perfect zijn. Ze doet er soms jaren over om een foto perfect te krijgen, er kan steeds iets beter. Je kunt haar werken al

Fotografie - Desirée Dolron - Xteriors XIII - 2001 - Rabobank Kunstcollectie

Petrus Christus - Portret van een Jonge Vrouw - 1470 - Gemäldegalerie - Berlijn

Fotografie - Desirée Dolron - Xteriors II - 2001 - Rabobank Kunstcollectie (Catya)

zien in het Guggenheim in New York, het Reina Sofia in Madrid en het Victoria & Albert Museum in Londen. Op veilingen doet ze het ook erg goed. Dat is het voordeel van fotografen: je kunt één foto verschillende keren verkopen (net als grafiek), zolang het maar een beperkte oplage blijft. Eén foto van Desirée Dolron brengt op veilingen soms 100.000 euro op. Zo gaat het snel natuurlijk. Jan Worst, de interieurschilder, krijgt ook zo'n 100.000 euro voor een werk, maar hij maakt er hooguit twee per jaar. Een fotograaf kan er altijd eentje bijdrukken. Echter, vooraf wordt aangegeven uit hoeveel werken een serie bestaat. De fotograaf moet dus werken 'bewaren' als hij denkt later nog iets aan een groot museum te kunnen verkopen. Stiekem méér drukken dan vooraf aangegeven mag niet. Dolron maakt meestal series van acht kleine foto's en acht grote foto's. Zo blijft het exclusief. En duur.

Al vanaf haar veertiende hield Desirée Dolron fotoboeken bij van modeplaatjes. Vanaf haar twintigste begon ze te fotograferen. Ze is ook autodidact; ze heeft geen fotografie-opleiding gehad. In het begin wilde ze modefotografie doen, maar al snel kwam ze erachter dat ze liever niet in opdracht werkte maar alleen wilde werken.

Voor de serie 'Gaze' waarin mensen onder water worden gefotografeerd moesten de modellen soms wel zes uur in een bak water zitten. De modellen hadden loden gordels om hun middel om onder te kunnen blijven.

Desirée Dolron maakt perfecte beelden. Fotograferen zonder realistisch te zijn. Dat is dus ook mogelijk. Onvergetelijke foto's. Ze woont en werkt op het Prinseneiland in Amsterdam.

Fotografie - Desirée Dolron - Blind - 1996 - privécollectie

Fotografie - Desirée Dolron - Gaze XV - 1996 - privécollectie

En dan naar de mannen! Wat kunnen zij tegenover de fotografie-kanonnen Rineke Dijkstra en Desirée Dolron inbrengen? Erwin Olaf (Hilversum 1959 - 2023) was één van de meest bekende fotografen van Nederland. Eigenlijk heette hij Erwin Olaf Springveld, maar zijn achternaam was eraf gevallen. Hij groeide op in Hilversum en ging naar de school voor journalistiek in Utrecht. Hij besloot al snel kunstfotograaf te worden en verhuisde naar Amsterdam. Erwin Olaf was homo en maakte in de jaren tachtig choquerende beelden van naakte mannen met erecties en dikke naakte vrouwen in bondage-kleding. Hij kreeg eind jaren tachtig al veel bekendheid. In de jaren negentig maakte hij fotoseries over mensen met het Down-Syndroom ('A Mind of Their Own'), oma's in verleidelijke poses ('Mature') en harde foto's van bloed op strak witte pakken in de serie 'Royal Blood'. In deze laatste serie kreeg Erwin Olaf veel kritiek omdat hij een model als Lady Di afbeeldde met een Mercedes-ster in haar bloederige bovenarm. Toch begin ik deze serie, 'Royal Blood', voor het eerst pakkend te vinden. Begin jaren negentig maakt hij nieuwe series die me niet echt raken, tot hij in 2004 en 2005 de series 'Rain' en vooral 'Hope' maakt. Vanaf dat moment worden zijn werken steeds sterker. In 'Hope' zie je in gedachten verpozende mensen, die hopen op wat geluk. Eén werk van 'Hope', werd op een veiling voor 27.000 euro verkocht (het hoogste tot nu toe op een veiling). In 2010 maakt hij de serie 'Hotel' over losbandige vrouwen (en één man) in broeierige hotelkamers; foto's met een verhaal. De allermooiste serie van Erwin Olaf vind ik 'Berlin' uit 2012, waarin hij de sfeer uit de jaren twintig en dertig in Berlijn uitbeeldt. Nette huizen en keurige mensen, maar er hangt iets dreigends in de lucht. Een beetje als de chique interieurs van schilder Jan Worst, maar dan in de strakke Art Deco van het interbellum. Zwart leer in grijze en donkerbruine interieurs. Heel indrukwekkend.

Fotografie - Erwin Olaf - Berlin - 2012 - privécollectie

Fotografie - Erwin Olaf - Royal Blood - 2000 - privécollectie

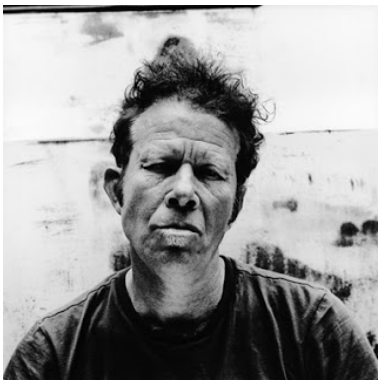
Fotografie - Erwin Olaf - Hope 5 - 2005 - privécollectie (27.000 euro voor betaald, hoogste bedrag tot nu toe op veiling)

Toen het Museum voor Moderne Kunst in Arnhem in 2012 een tentoonstelling organiseerde van werken uit de 'Berlin' serie, was ik helemaal overdonderd door zijn foto's. Erwin Olaf werkte ook in opdracht voor het maken van reclamefoto's. Daarnaast maakte hij foto's voor magazines. Hij was dus niet alleen een kunstfotograaf, hij werkte ook 'commercieel' in opdracht. Niet alleen zijn kunstfoto's, maar ook zijn reclamefoto's werden internationaal vaak bekroond. Hij heeft wereldwijd geëxposeerd en zijn foto's hangen in veel musea. In de loop der tijd is hij steeds beter geworden. Hij overleed in 2023 na een longtransplantatie. Hij kwam in de buurt van de dames Dijkstra en Dolron.

Hij was ook een voorvechter voor de rechten van homo's, vooral van het recht om in het openbaar te mogen zoenen. Toen hij zijn vriend voor een snackbar een zoen gaf, kwam de eigenaar direct naar buiten om dit te verbieden. Erwin Olaf organiseerde meteen een 'kiss-in' voor de snackbar om dit aan de kaak te stellen.

De tweede beroemde mannelijke hedendaagse Nederlandse fotograaf is Anton Corbijn (Strijen 1955 - heden). Hij heet eigenlijk Anton Corbijn van Willenswaard, maar dat vindt hij te lang. Hij is de fotograaf van de beroemdheden. Hij maakt zwart-wit portretten. De hele wereld kent hem. Hij is kind aan huis bij Bono, Tom Waits en Clint Eastwood. Geboren in Strijen als zoon van de plaatselijke dominee, had hij een redelijk ongelukkige jeugd waarin hij steeds op zoek ging naar zichzelf. Hij is nog steeds op zoek naar zichzelf, al weet hij dat hij als kunstenaar al veel bereikt heeft. Anton Corbijn is een rustige, aardige en bescheiden man. Als tiener was hij enorm aangetrokken tot muziek en hij maakte een keer stiekem een foto van Herman Brood in de kleedkamer. Daarmee is het allemaal begonnen. Hij bepaalde mede het imago van Herman Brood door zijn foto's. Daarna ging het snel. Van Herman Brood naar Thijs van Leer naar The Golden Earring naar Depêche Mode naar Peter Gabriel naar U2 naar Lou Reed & Metallica en The Rolling Stones. Vandaar ook naar Hollywood, naar Clint Eastwood of Nicolas Cage of Kylie Minogue. Of Nelson Mandela. Hij moet soms met allerlei persoonlijkheden en ego's omgaan. Maar hij kan die omgangsvormen prima combineren met meesterlijke fotografie.

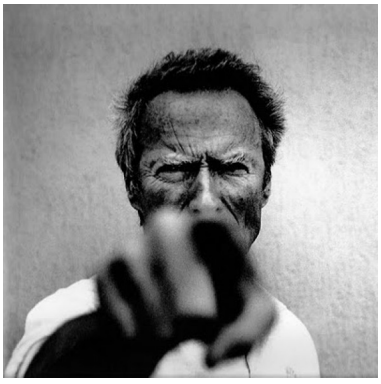
Fotografie - Anton Corbijn - Tom Waits

Bono van de popgroep U2 zei over Corbijn:'Ik zag de eerste foto die hij van me maakte en ik dacht 'wat zou ik graag die persoon willen zijn.''

Fotografie - Anton Corbijn - Miles Davis

Corbijn regisseert ook films, zoals 'The American' uit 2010 met George Clooney en Thekla Reuten. Hij maakt daarnaast ook reclamefoto's voor merken als G-Star. In 2012 kwam er een documentaire van Klaartje Quirijns over het leven van Anton Corbijn uit onder de titel Inside Out. Hij is niet getrouwd en werkt keihard. Zijn broers en zus maken zich soms wat zorgen over hem; hij werkt te hard. Voor mij was het grappig om te zien dat iemand die alle groten der aarde kent, zo bescheiden kan blijven. Zo onzeker kan zijn. Een gewoon mens kan zijn. Hoe hij nog steeds zo van muziek kan genieten. En zo'n geweldige portretten kan maken.

Fotografie - Anton Corbijn - Clint Eastwood

Toen Anton Corbijn in 2011 uit handen van prinses Maxima de Prins Bernard Cultuurfonds prijs kreeg uitgereikt, vertelde zanger Bono van de Ierse popgroep U2 een persoonlijk verhaal over de fotograaf. Vervolgens gaven U2 en Coldplay een liveoptreden. U2 beschouwt hem eigenlijk als vijfde man van de band.

Dertig jaar geleden vertrok hij naar Engeland met zijn vriendin en hij heeft al die tijd in Londen gewoond. Hij is al lange tijd samen met modeontwerpster Niki Ponnudurai en ze zijn in 2022 getrouwd. Hij was altijd veel in het buitenland. In 2008 kwam hij weer terug naar Nederland, naar Den Haag. Als camera gebruikt hij een Leica en een Hasselblad, allebei met film en dus niet digitaal. Daarmee is hij dus een heel andere kunstfotograaf dan Desirée Dolron, die haar foto's bewust digitaal maakt en daarna met de computer verbetert. Hij gaat naar de mensen toe, werkt niet met een studio en gebruikt geen statief. Gewoon zo uit de losse hand. Een interessante man, geen seks en rock&roll maar kruidenthee en een dieet zonder vlees. Hij maakt nu dus de stap van fotografie naar film. Benieuwd wat ons nog meer van hem te wachten staat.

We hebben de vier meest bekende Nederlandse kunstfotografen besproken. Rineke Dijkstra, Desirée Dolron, Erwin Olaf en Anton Corbijn. Kanjers. En fotografie staat dus met stip op de kaart van de beeldende kunst. Niet alleen in Nederland, maar in de hele wereld kun je dit zien. Hieronder een selectie van drie kunstfoto's van buitenlandse fotografen die op mij indruk maakten. Dorothea Lange met haar migrantenmoeder die in 1936 in Californië op zoek is naar geluk. Zo te zien is dat geluk nog ver weg. Man Ray met zijn muze Lee Miller, die hij al fotoshopte in de jaren dertig. Man Ray wilde eerder schilder genoemd worden dan fotograaf. En het beeld van het Afghaanse meisje Sharbat Gula, dat fotograaf Steve McCurry in 1985 maakte en in de National Geographic plaatste. Betoverend. Naast grafiek kun je ook met kunstfoto's betaalbare authentieke werken voor thuis aan de muur kopen. Iets 'echts' (zolang beperkt gereproduceerd) en door de kunstenaar bevestigd. Kijk uit voor namaak. Maar daarover later meer.

Fotografie - Dorothea Lange - Migrant Mother uit de fofoserie East of Eden - 1936

Fotografie - Steve McCurry - Into Your Eyes (Sharbat Gula uit Afghanistan) - 1985

Fotografie - Man Ray - Lee Miller - 1930 - (Lee was zijn geliefde, Man Ray stierf in 1976)

Als laatste fotograaf kijken we naar de Australiër Peter Lik. Hij maakt panoramafoto's van landschappen. Begin jaren negentig maakte hij een rondreis door Amerika en de landschapsfoto's van met name de Grand Canyon maakten hem wereldberoemd. Met breedbeeldcamera maakt hij grote foto's die hij op papier met zilverdeeltjes afbeeldt, zodat het, met de juiste belichting, lijkt alsof de foto licht geeft. Ook hij is autodidact. Hij opende zijn eigen winkels in de

Verenigde Staten en is momenteel één van de best verkopende fotografen wereldwijd. In beperkte oplagen kun je gesigneerde werken van hem kopen. Soms denk je dat het geen foto is, maar een schilderij. Zo ook het werk 'One', dat de reflectie weergeeft van een herfstbos met berken in een riviertje in New Hampshire, USA. Het lijkt wel op een impressionistisch schilderij. Het heet 'One' omdat hier maar één exemplaar van gedrukt is. Door de oplage te beperken stijgt de prijs. Deze foto is verkocht voor een miljoen dollar. De koper wilde anoniem blijven.

Fotografie - Andreas Gursky - Rhein II - 1999 - privécollectie - verkocht voor 4,3 miljoen dollar

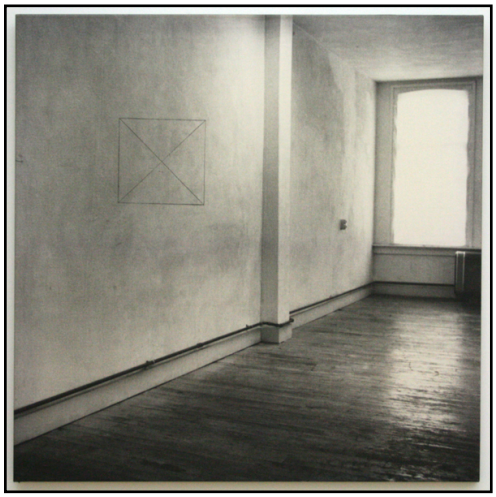
Het is niet het hoogste bedrag ooit betaald voor een foto. Voor een foto van de Rijn van de Duitse kunstenaar Andreas Gursky werd 4,3 miljoen dollar betaald. Gras, fietspad, rivier, gras en grauwe lucht zijn de horizontale vlakken op deze foto. Verder staat er niets op. Eén criticus zei erover 'schitterend, geweldig en memorabel'. Een ander zei 'een klamme foto van een grijze Rijn onder een grijze lucht'. Tsja. Je moet veel van de Rijn houden om er zoveel voor te betalen. Voor een historische foto van de kunstenaar Man Ray uit 1924 werd in 2022 maar liefst 12,4 miljoen dollar betaald, het huidige record. Hiermee komt fotografie ook dicht bij de prijzen van dure schilderijen.

We gaan verder met de andere beeldende kunsten. En we keren weer terug naar Nederland. We hadden in de vorige les al gezien dat er vreemde figuren in het buitenland bezig waren zoals Jeff Koons, Francis Bacon, Lucian Freud en Damien Hirst. Wat kunnen wij in Nederland tegen deze vreemde vogels inbrengen? Een hoop, zullen we zien.

Hollandse hedendaagse kunstenaars

We beginnen bij Jan Dibbets (Weert 1941 - heden). Hij maakt conceptuele kunst, wat wil zeggen dat hij je intellectueel wil uitdagen en vreemde perspectieflijnen aanbrengt in landschappen en interieurs op basis van fotografie. Deze rustige man begon in de jaren zestig met het maken van foto's. Op het oude fototoestel van zijn zus (waar je van bovenaf in moest kijken) zag hij dat de beelden die je kreeg afweken van wat je dacht dat het zou zijn. Je 'krijgt' beelden van de camera. Hij zette hele series van bijna dezelfde foto naast elkaar om zo een eigen structuur te maken. In de jaren zeventig maakte hij kleurenfoto's van autodeuren, die hij 'kleurstudies' noemde. Later zocht hij naar de textuur van muuroppervlaktes, waar een rond raam in zit.

Conceptuele Kunst - Jan Dibbets - Perspective Correction - My Studio II - 1969

Hij werd echter bekend door zijn 'perspectiefcorrecties', foto's van interieurs en landschappen, waar hij tekeningen en structuren in aanbrengt die je in verwarring brengen omdat het lijkt te zijn wat het niet is. Op de getoonde foto staat een vierkant met twee diagonalen erin op de muur. Dibbets tekende dit vierkant op de muur. Maar het is natuurlijk geen vierkant. Het is een trapezium, dat zo getekend is alsof het, gezien vanuit de camera, op de foto een vierkant lijkt. Perspectief kan je op het verkeerde been zetten. Hij speelt met perspectief. Geboren in Weert werd hij eerst tekenleraar, waarna hij naar Londen ging om kunst te studeren. In de jaren tachtig en negentig was hij docent aan de kunstacademie van Düsseldorf. Hij woont en werkt in Amsterdam.

Conceptuele Kunst - Jan Dibbets - Hommage à Arago - 1994 - Parijs

Ook in Frankrijk krijgt hij opdrachten. Eerst om in 1992 in het stadje Blois glas-in-lood-ramen voor de kathedraal te maken. Daarna krijgt hij in 1994 de opdracht van de stad Parijs om een eerbetoon aan de Franse landmeetkundige François Arago te maken. Dit is een serie van 135 bronzen medaillons langs de meridiaan van Parijs. Deze medaillons zijn soms moeilijk te vinden; ze zijn ingemetseld op bordessen, tussen bankjes in het park, op terrassen, langs het Louvre en op de top van Montmartre. Denkbeeldige lijnen, echt iets voor Dibbets.

Deze 'Hommage à Arago' werd wereldberoemd door de film 'Da Vinci Code' uit 2006, waarin deze bronzen medaillons van Jan Dibbets gezien werden als de *rozenlijn* waaronder Maria Magdalena's tombe zich zou bevinden. Het heeft dit kunstobject iets mysterieus gegeven; velen zoeken nu jaarlijks alle medaillons dwars door Parijs op zoek naar de heilige graal. Dibbets kan erom glimlachen.

Jan Dibbets maakt van waarneming, perspectief en lijnen zijn kunstwerken. Piet Mondriaan is zijn grote voorbeeld. Dibbets zegt dat de kunstenaars van De Stijl de basis hebben gelegd van de meubels van Ikea. Simpel en strak.

We verlaten de beroemdheid Jan Dibbets en gaan eens verder kijken bij twee andere toonaangevende beeldende kunstenaars in Nederland, Job Koelewijn en Ted Noten.

Job Koelewijn (Spakenburg 1962 - heden) raakte in 1984 bij een auto-ongeluk zwaargewond en besloot toen om zijn leven om te gooien en kunstenaar te worden. Hij raakte bij het ongeluk aan de rechterkant verlamd. Hij moest alles opnieuw aanleren. Hij ging naar de Rietveld Academie in Amsterdam, waar hij voor zijn afstudeerproject zijn familie in Spakenburgse klederdracht het Gerrit Rietveld paviljoen van de Academie liet poetsen. Kijk, zo trek je de aandacht. Hij is later verbonden aan het Museum of Modern Art in New York. Zijn werk draait om de verbinding van de zintuigen: zien, ruiken, voelen, proeven. Hij maakt bijvoorbeeld kunstwerken van babypoeder, spaghetti en zelfs bouillonblokjes. Op de biënnale van Venetië maakte hij een wandoppervlak met geparfumeerd babypoeder. Hij werkt veel voor tentoonstellingen, maar zijn werken zijn niet echt commercieel. Herinner je je de Chinese kunstenaar Ai Weiwei nog, die in 2010 met zijn handbeschilderde zonnebloempitten de vloer van een grote zaal vulde? Job Koelewijn deed dit al in 1995 in de Vleeshal in Middelburg, maar dan met spaghetti. Hij liet het publiek dagenlang over de stengels lopen.

Job Koelewijn - Familie in Spakenburgse klederdracht maakt schoon - Amsterdam - 1992

Job Koelewijn - Spaghetti in de Vleeshal - Middelburg -1995

In 2006 had Job Koelewijn een nieuwe stunt in een museum in Antwerpen en later in de Beurs van Berlage in Amsterdam. Hij had levensgrote barbiepop-verpakkingen gemaakt waarin modellen (en bezoekers) konden plaatsnemen om zelf als Barbie tentoongesteld te worden. Een fotograaf vereeuwigt je eventueel als actieheld of Barbie. Op de doos staat 'The Natural Style' om aan te geven dat het niet om de perfecte Barbie gaat, maar om gewone mensen van vlees en bloed. Hij wil aangeven dat de innerlijke vorm belangrijker is dan de uiterlijke vorm. Hij gebruikt vaak een herkenbaar object uit de normale wereld en voegt daar iets aan toe waardoor je aan het denken gaat. Door kunst laat hij je reageren op de maatschappij. Hij werkt in allerlei stijlen en is eigenlijk niet onder één noemer te vangen. Hedendaagse kunst die je verrast en je meteen uitnodigt om na te denken 'wat zou hij ermee bedoelen?'

Job Koelewijn - Boys & Girls - 2006 - Museum voor Hedendaagse Kunst - Antwerpen
(in 2023 nageaapt door de Barbie-film)

Bij de heropening van het verbouwde Rijksmuseum in april 2013 deed Job Koelewijn met 720 Amsterdamse scholieren een performance waarbij ze steeds een plaat boven hun hoofd moesten houden waarop een detail van een kunstwerk van het Rijksmuseum stond. De 720 platen samen vormden dan een (bewegend) geheel. In de krant stond de kop 'Kunst op Noord-Koreaanse Wijze'.

Job Koelewijn - Op Handen Gedragen - 2013 - Heropening Rijksmuseum - Amsterdam

Job Koelewijn is voor mij interessant omdat hij voorstellingen maakt die

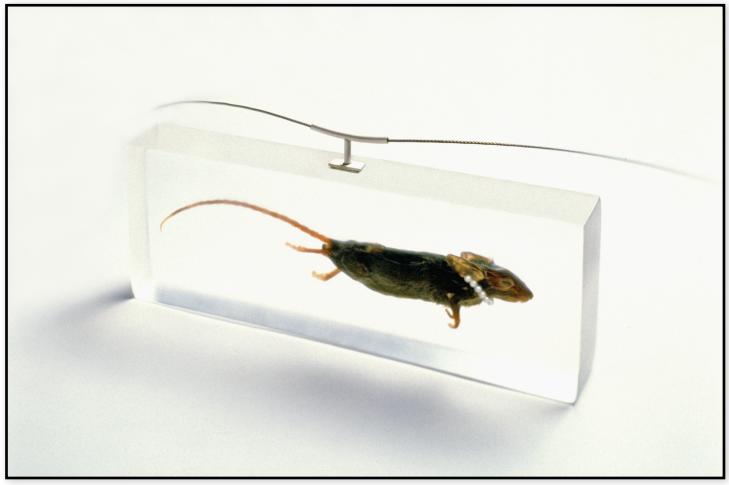
ik kan onthouden. Zo'n mens in een Barbie-doos vergeet je niet snel. Bij de Barbie-film van 2023 kon je dit ook doen in de bioscoop. Hij laat zien dat hedendaagse kunst je ook op een leuke manier aan het denken kan zetten.

Datzelfde doet Ted Noten (Tegelen 1956 - heden) ook. Deze tassen- en juwelenontwerper is sterk in opkomst met zijn onconventionele ontwerpen. Hij studeerde aan de Academie voor beeldende kunsten in Maastricht en aan de Rietveld Academie in Amsterdam. In 2012 werd hij tot kunstenaar van het jaar uitgeroepen door Stichting Kunstweek. Zijn ontwerpen zijn moeilijk draagbaar maar altijd provocerend. Hij is het meest bekend geworden om zijn tassenserie waarin een voorwerp werd gegoten in een doorzichtig acrylaat (hard plastic). Deze tassen zien er chique uit, maar hebben als inhoud een vreemd voorwerp. Het begon met een hanger 'The Princess'; (de prinses), een in acrylaat gegoten echte dode muis met een piepklein parelkettinkje om. De dode muis vond hij op de vloer van zijn atelier. Vervolgens kwamen er gegoten handtasjes met echte pistolen, kwam er een handtas met een snufje cocaïne erin gegoten en voor mij is het klapstuk wel een mooie handtas met een in acrylaat gegoten kameleon. Je kunt er alleen naar kijken, want open kunnen de tassen niet.

Ted Noten - Handtas met Kameleon (Grandma's Bag Revisited) - 2009 - Louis Vuitton bovenkant, gouden beslag - te koop voor 25.000 euro

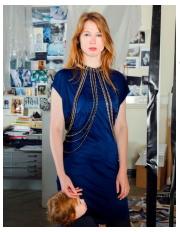
Ted Noten - Turbo Princess (hanger met dode muis, let op het parelkettinkje) - 1995 - privecollectie

In 1975 begon Ted als metselaar. Na een jaar had hij dit wel gezien en werd verpleger in een psychiatrische inrichting. Na drie jaar ging hij over de wereld reizen. In Athene kwam hij een Duitse sieradenontwerper tegen die hem het mooie van het vak liet zien. Hij ging terug naar Nederland om zelf ontwerper van sieraden te worden. Hij brak door toen hij in 1995 gevraagd werd mee te werken aan een tentoonstelling over parelkettingen. Hij vond niets burgerlijker dan parelkettingen, maar deed toch mee en stuurde het ingegoten muisje met parelketting in.

Ted Noten probeert geen mooie sieraden of tassen te maken, maar dingen die zeggingskracht hebben.

Hij ontmoette iemand in de trein die in de oorlog geleerd had altijd wat goud verborgen bij zich te hebben. Hij vond het opmerkelijk dat iemand goud stiekem bij zich draagt en ontwierp een damesschoen, waarvan de binnenzool van goud is. Kijk. Zijn socialistische inborst gaf hem het inzicht dat iedereen eigenlijk een Mercedes zou moeten hebben. Hij maakte broches van een stukje carrosserie van een Mercedes, zodat iedereen er één kon hebben. Tsja. Of om ervoor te zorgen dat iedereen zijn eigen sieraad kon ontwerpen, kwam hij met 'Kauw je eigen broche'; hij gaf een stuk kauwgom dat iedereen in een vorm kon kauwen en waar hij daarna een gouden afdruk van maakte. Of zijn ketting met

parels van ijs, die als je het als draagt smelt en zichzelf vernietigt. Het argument dat een sieraad ook draagbaar moet zijn vindt hij flauwekul. Als je er maar een statement mee kunt maken. Voor mij is Ted Noten, net als Jan Dibbets en Job Koelewijn, een kunstenaar die dingen maakt die ik interessant en mooi vind en die ik niet snel vergeet.

Er zijn ook vrouwen die goed aan de weg timmeren en werken maken die blijven kleven. Een voorbeeld is Amie Dicke (Rotterdam 1978 - heden). Zij pakt een chirurgen-mesje en snijdt in sterk uitvergrote foto's van modellen in glossy magazines. De haren laat ze intact. Er blijven slechts dunne uitgesneden lijnen over, maar er ontstaat een pakkend knipsel dat je onthoudt. De contouren en uitdagende poses blijven herkenbaar, maar zonder ogen en met al die hangende papierdraden lijkt het luguber. Na 2005 gaat ze op andere technieken over wanneer ze ziet dat haar eigen knipsels opeens in deze magazines staan. De cirkel is rond. Ze verpakt vervolgens hele kamers in doorschijnend plastic. Daarna haalt ze de meubels weg zodat alleen het plastic overblijft in de vorm van de meubels. Het lijkt een spookkamer. Of ze gooit foto's in een groot bad met water om de oplossende kleuren langzaam in elkaar over te doen gaan. De kleur magenta lost als eerste op. Je kunt haar in musea en galeries over de hele wereld aantreffen. Het vrouwbeeld, vergankelijkheid van schoonheid en herinneringen aan iets dat verdwenen is zijn vaak haar thema's. Amie Dicke, een kunstenares om te onthouden.

Amie Dicke - Isabeli - 2004 - knipsel - Zabludowicz Collectie - Londen

Dat geldt ook voor Bart Hess (Geldrop 1984 - heden). Hij combineert kleding met het menselijk lichaam met vreemde materialen en legt dat vast op foto's en video's. Het popfenomeen Lady Gaga huurde hem al in om covers voor haar albums en videoclips te maken, waarin ze letterlijk in een slijmjurk van Bart Hess poseerde. Om deze slijmjurk te maken, kocht hij alle potten speelgoedslijm op in de speelgoedwinkels van Brabant en Limburg. Hij maakt dus jurken van kunstmatig slijm, maar ook bloezen van schuim, een jas van spelden of behaarde schoenen. Om de plastische chirurgie aan de kaak te stellen, maakte hij een bodysuit van ballonnen die in de Amerikaanse Vogue werd geplaatst. Bart is naar de Design Academie in Eindhoven gegaan en woont er nog steeds. Internationaal krijgt hij steeds meer aandacht.

Men vindt dat Bart Hess erg veel lijkt op Vincent van Gogh. Tsja. Eigenzinnige Brabanders onder elkaar.

Bart Hess - Blow Up (Vogue) - 2010 - foto - Bodysuit

Bart Hess - High / Ademende schoenen - 2010 - still uit video

We verhuizen van de beeldende kunstenaars naar de ontwerpers. Zij brengen ‘design’ in functionele zaken. De bedoeling is dat het wèl gebruikt wordt voor de functie die het voorwerp heeft. We zagen net dat Bart Hess jurken ontwerpt van vreemde materialen waarvan hij weet dat niemand ze ooit zal dragen; we noemen hem dus geen couturier maar een beeldend kunstenaar. Ontwerpers maken voorwerpen die dus wél gebruikt kunnen worden voor hun functie. Ontwerpers hebben dan ook te maken met grenzen: de grenzen van het gebruik. Vrije kunstenaars hebben die grenzen niet. We kijken naar drie Nederlandse ontwerpers: Hella Jongerius, Joost Conijn en Maarten Baas.

‘We zijn met z’n allen aan imperfectie toe’, zegt Hella Jongerius.

Hella Jongerius (De Meern 1963 - heden) deed haar opleiding ook aan de Design Academie in Eindhoven en begon haar eigen ontwerpbedrijf genaamd Jongeriuslab in Rotterdam. Ze bouwde haar bedrijf op tot meer dan tien man, maar ze wilde geen people-manager meer zijn en wilde terug naar de basis. Ze verhuisde in 2008 naar Berlijn om opnieuw te beginnen. Haar werken zijn onder andere te zien in het Museum of Modern Art in New York. De KLM heeft haar gevraagd de nieuwe business class te ontwerpen. Ze ontwerpt meubels, zoals de strakke ‘Polder Sofa’ voor het Zwitserse merk Vitra. Of stoffen, voor het Amerikaanse merk Maharam. Of porselein, voor het Nederlandse merk Koninklijke Tichelaar Makkum. Maar ook vazen voor Ikea. Kenmerkend is haar combinatie van ambacht en industrie. Het is goed dat er iets verkeerd is met een voorwerp. Dat is natuurlijker. Ze ontwerpt daarmee eigenlijk imperfectie.

Hella Jongerius - Polder Sofa - 2005 - Verschillende soorten stof en verschillende knopen - Leverbaar in verschillende kleuren - Vitra meubelen

Ook Joost Conijn (Amsterdam 1971 - heden) is een bekend ontwerper, maar dit keer van voertuigen. Zelfgebouwde vliegtuigen en auto’s. Hij vloog met zijn eerste zelfgebouwde vliegtuig via Marokko naar Kenia. Met zijn zelfgebouwde houten auto, gestookt op hout, reed hij door Oost-Europa. In de oorlog reden sommige auto’s ook op hout en dat gaf hem het idee. Van hout, op hout. Hij is dus niet alleen ontwerper, hij is ook avonturier. En filmer.

Joost Conijn - Houten Auto - De Fabriek - Eindhoven - 2002

Joost Conijn - OK-NUL-43 in Afrika - 2005

Joost Conijn stond model voor het hoofdpersonage van het boek 'Joe Speedboot' van Tommy Wieringa en eist het avontuur terug.

Hij bouwde een vliegtuig met de bedoeling een reis te maken naar Afrika. Hij was al eens met de fiets naar Afrika gegaan, dus hij kende het continent een beetje. In Oeganda kwam hij in de gevangenis wegens het zonder toestemming betreden van het luchtruim. De volgende dag werd hij echter weer vrijgelaten. Zijn eerste vliegtuig bleef in Nederland. Bij het tweede vliegtuig (OK-KUL-09) ging er iets mis. Hij stortte, overigens zonder grote gevolgen, neer in een maïsveld in Tsjechië. Het vliegtuig staat nu in Museum Boijmans van Beuningen in Rotterdam. In Tsjechië haalde hij overigens ook zijn vliegbrevet, dat daar nog voor weinig geld en inspanning te verkrijgen was. Het nummer van zijn derde vliegtuig, waarmee hij door Afrika vloog, was OK-NUL-43, ook een Tsjechisch registratienummer. Jongensdromen. Hij wilde een boek maken van zijn reizen. Joost Conijn zoekt het spanningsveld tussen vervoer, technologie en kunst. Tussen mens en machine. Waar houdt de mens op en begint de machine. Hij ontving onder andere de Cobra prijs in 2005 en de Charlotte Köhler Prijs in 2000. Een inspirerende kunstenaar.

We gaan verder met een ontwerper uit de Betuwe die opgroeide in Hemmen, namelijk Maarten Baas (Arnsberg 1978 - heden). Deze ontwerper van meubels, klokken en kandelaars brak in 2002 door met zijn antieke meubels die hij in de fik had gestoken onder de titel 'Smoke' (rook). Verschillende musea hebben er een exemplaar van staan. Hij exposeerde er onder andere mee in New York en Miami. Rond 2010 werkt hij aan meubels van klei. Of aan houten kasten die lijken te smelten of organisch gevormd zijn. Heel apart. De grote klok op het Rijksmuseum die in 2013 aftelde wanneer de heropening zou plaatsvinden was een ontwerp van Maarten Baas. Brat Pitt en Kate Moss hebben een Maarten Baas in huis. In het Rijksmuseum en op Schiphol staat een staande

Maarten Baas - Smoke (verbrande Rietveldstoel) - 2002

Maarten Baas - Meubels van Klei - 2010

Maarten Baas - Gebeeldhouwde Kast - 2010

klok van Maarten, waarin de wijzers door iemand op film steeds worden weggepoetst en weer worden neergezet, zodat het lijkt alsof er echt iemand in de klokkenkast zit. Je kunt zelfs een App downloaden op je mobiele telefoon waarin het lijkt alsof iemand de digitale cijfers wegpoetst en opbouwt om zodoende de tijd weer te geven. In 2009 werd hij uitgeroepen tot internationaal designer van het jaar. In 2012 kwam hij met een nieuwe klok, een zandloper die met een gong aangeeft wanneer er ongeveer vijftien minuten voorbij zijn. Volgens hem komt het in het dagelijks leven niet op een seconde meer of minder aan. Maarten Baas werkt op een boerderij in Den Bosch. We kunnen nog veel van deze kunstenaar met roots in de Betuwe verwachten.

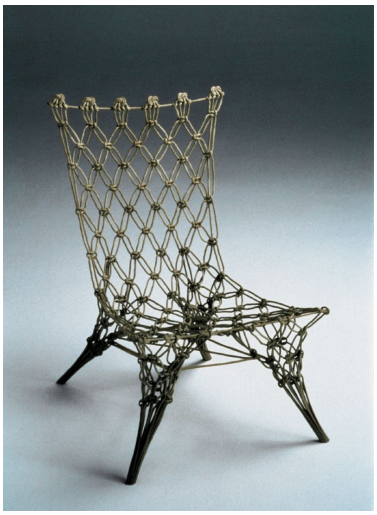
Uiteraard gaan we voorbij aan veel andere goede Nederlandse ontwerpers. Beroemdheden zoals Marcel Wanders van Designstudio Moooi. Of Bertjan Pot met zijn 'Random Light'. Of Job Smeets en Nynke Tynagel van Studio Job. Of de meubels van sloophout van Piet-Hein Eek. Maar, we houden het hier even bij en gaan terug naar de schilderkunst.

Random Light (lamp met fiberglas garen om een bol gespannen) van Bertjan Pot

Dish Cover (grote borden stolp) van Studio Job

De Knotted Chair (geknoopte stoel) van Marcel Wanders

Waar zijn we gebleven? We keken in deze les naar de hedendaagse Nederlandse realistische schilders zoals Marthe Röling, Ans Markus, Henk Helmantel en Jan Worst. Vervolgens stonden we stil bij de fotografen zoals Rineke Dijkstra, Desirée Dolron, Margriet Smulders, Erwin Olaf en Anton Corbijn. Daarna belandden we bij de hedendaagse beeldend kunstenaars met Jan Dibbets, Job Koelewijn, Ted Noten, Amie Dicke en Bart Hess. Geleidelijk gingen we over naar de ontwerpers zoals Hella Jongerius, Joost Conijn en Maarten Baas. Wat we nog niet van de Nederlandse hedendaagse kunst hebben bekeken, is de schilderkunst die niet realistisch is. Abstract, impressionistisch en anderszins. Wie komen we hier tegen?

We gaan eerst naar zee. Want veel etsen en schilderijen van Marcel Schellekens (Soerendonk 1954 - heden) zijn strandgezichten. Romantische beelden van warme dagen en zomerjurken. Beelden waar je vrolijk van wordt. Vakantiegevoel. Met een impressionistische toets. Hij woont en werkt dan ook in Bergen, waar hij direct aan zee inspiratie op kan doen. Op de opleiding Beeldende Kunsten in Utrecht koos hij de afstudeerrichting grafiek en specialiseerde zich steeds verder in het etsen. Daarbij gebruikte hij eerst schilderijen als voorstudies, maar later ging hij ook eindwerken als schilderij afleveren. Hij werkt met drie verschillende etsplaten voor de basiskleuren rood, geel en blauw. Door deze, zonder lijnen te gebruiken, over elkaar

Marcel Schellekens - Schoonheidsslaapje - 2009 - olieverfschilderij

Marcel Schellekens - Schoonheidsslaapje - 2009 - ets

heen te drukken krijg je een schilderij-effect omdat kleuren in elkaar doorlopen. Marcel Schellekens 'schildert' etsen. Naast strandgezichten maakt hij ook Zuid-Europese stadsgezichten, stillevens en vissen. Het vakantiegevoel blijft. En hij maakt dus, zeker met zijn grafiek, betaalbare uitstekende kunst voor aan de muur waar je ook nog eens warm en vrolijk van wordt. Marcel Schellekens was tot 2008 getrouwd met schrijfster Saskia Noort en ze hebben twee kinderen, Julia en Mathieu. Om te zien dat zijn etsen echt heel erg goed zijn en een beetje op een schilderij lijken, staan op de vorige pagina zowel het schilderij als de ets afgebeeld van twee liggende meiden op het strand ('Schoonheidsslaapje'). Ik denk dat je lang bezig moet zijn met je etsplaten en zuurbakjes om zo'n prachtige ets te maken. Bij veel van de hedendaagse kunstenaars staan kwaliteit, vakmanschap en goede materialen voorop. Er is bij het publiek behoefte aan kwaliteit, na alle periodes van experimenten. Marcel Schellekens exposeerde onder andere in New York en Tokyo.

Marcel Schellekens - Saskia Bukkend - Ets -2001

In 2013 werd Giovanni Dalessi (Eindhoven 1964 - heden) gekozen tot kunstenaar van het jaar. Zijn vrouw en zijn vijf kinderen zijn vooral de inspiratie voor zijn werk. Alle overbodige details en achtergronden laat hij weg, waardoor er een sterk expressieve uitstraling ontstaat. Zijn schilderijen lijken op fresco's. Dat komt omdat de renaissance en de Vlaamse primitieven hem sterk beïnvloeden. Het doet ook aan iconen denken. Op zijn web-blog plaatst hij afbeeldingen van zijn kunstwerken in wording, met de uitleg erbij waarom hij bepaalde keuzes maakt, zodat je het ontstaansproces van een schilderij kunt volgen. Zo vertelt hij bijvoorbeeld over het schilderij hiernaast op welke datum hij aan de zwarte parel werkte en waarom hij deze zwart maakte (deze was eerst wit maar de zeer blanke huid maakte een zwarte mooier). Het schilderij doet overigens aan een Magdalena denken.

Giovanni Dalessi - Meisje met Rood Haar - 2010

Zijn moeder had een parel in de vorm van een peertje. Giovanni gaf deze parel later aan zijn vrouw en staat symbool voor het moederschap.

Het is fascinerend om op internet de verschillende stadia van een schilderij te zien, niet alleen het eindresultaat. Hij probeert via de moderne media zoals Facebook en Instagram het contact met liefhebbers direct te onderhouden en doet steeds minder via galeries. Misschien is dat ook wel iets nieuws van de hedendaagse kunst: moderne media brengen de kunstenaar dichterbij. Je legt gewoon direct zelf contact.

Giovanni Dalessi - Amber - 2011

Giovanni Dalessi - Limoenoogst - 2012

Zijn schilderijen gaan vaak over moederschap, Madonna's, Magdalena's en doen soms aan de schilderwijze van Pyke Koch denken. Hij probeert de essentie uit het alledaagse leven te grijpen en de overbodige details weg te laten. Naast portretten maakt hij ook stillevens en landschappen. Hij volgde zijn opleiding aan de kunstacademie in Den Bosch en werkt in Eindhoven. Zijn overgrootvader was een arme Noord-Italiaanse schoorsteenveger uit de buurt van het Lago Maggiore die te voet de Alpen over trok en uiteindelijk in de Italiaanse wijk in Den Bosch terechtkwam. Hij trouwde daar met de dochter van een andere schoorsteenveger. Zijn moeder is echter gewoon Nederlandse die de naam Giovanni al mooi vond voordat ze haar Italiaanse echtgenoot ontmoette. Zijn vader was nooit in Italië geweest en aan het eind van zijn leven maakte hij samen met Giovanni een reis naar het dorp van zijn voorouders. Familiebanden zijn belangrijk voor Giovanni, dat kan ook niet anders met vijf kinderen. Giovanni Dalessi is iemand om te blijven volgen.

In een vorige les hebben we gekeken naar de Duitse kunstenaar Anselm Kiefer, die met stro en stof zijn schilderijen beplakte. Er is ook een Nederlandse kunstenaar die allerlei stoffen en borduurwerk in zijn schilderijen vermengd. We hebben het over Michael Raedecker (Amsterdam 1963 - heden). Na zijn opleiding aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam werd hij eerst assistent van de Belgische modeontwerper Martin Margiela. Daarna ging hij nog naar de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam en Goldsmiths College in Londen. Zijn achtergrond als modeontwerper zie je terug in zijn schilderijen, waar je de borduursels en naaistukjes op herkent. Hij beeldt vaak alledaagse dingen af zoals een stoel, stillevens of een waslijn. De kleurstelling is grijs en somber, maar de erin verwerkte stoffen maken het levend. Zijn vaak grote schilderijen met borduursels zien er vaak 'leeg' uit. De draden en het secure naaiwerk maken het schilderij driedimensionaal, waardoor je soms op het verkeerde been wordt gezet. Raedecker werkt vaak naar foto's, die hij als voorbeeld gebruikt en in zijn borduursels probeert te vangen. In zijn vroege werk maakte hij veel interieurs en geborduurde stillevens.

Michael Raedecker - On - 2009 - acrylverf en draad

Michael Raedecker - The Reflex (detail) - 2003 - acrylverf en draad - Gemeentemuseum - Den Haag

In een tweede fase maakte hij surrealistische werken en in zijn huidige periode maakt hij de 'lege' doeken. Een mooi schilderij uit 2003, The Reflex, beeldt een dode zwaan uit die verstrikt raakte in een met draden gemaakte fuik en is door het Gemeentemuseum in Den Haag voor $200.000 op de veiling gekocht. De schilderijen van Raedecker zijn eigenlijk heel duur geworden. Charles Saatchi, je weet wel de mecenas van de Young British Artists, is zijn grootste promotor. Raedecker is één van de succesvolste Nederlandse kunstenaars en woont en werkt in Londen. Hij maakt maar weinig schilderijen, niet meer dan twintig per jaar. Je bent natuurlijk ook wel even bezig voordat je op zo'n schilderij klaar bent met borduren. Zijn schilderijen fascineren me, door de compositie, borduursels en de kwaliteit, maar maken me niet altijd vrolijk.

We proberen wat vrolijker te worden en gaan naar het abstracte. En als we naar abstracte hedendaagse Nederlandse kunstenaars kijken, dan vind ik dat we zeker op bezoek moeten gaan bij Charlotte Molenkamp (Tilburg 1955 - heden). Haar werken hangen in verschillende musea en zelfs bij leden van de Koninklijke familie. Je kunt werken van haar kopen op de PAN Amsterdam en op de TEFAF in Maastricht. Je kunt al twee boeken over haar lezen. Haar kunstwerken hangen in de chique directiekamers van de financiële instellingen in Nederland. Ze woont met haar man, de pianist/componist Ad de Roij, in een statige villa aan de rand van Tilburg, op nog geen honderd meter van de plek waar ze opgroeide. Een kunstenares die dus aardig aan de weg getimmerd heeft. Haar vader, Nico Molenkamp, was kunstschilder en leerde haar goed naar kleur te kijken. Ze ging naar de Sint Joost Academie in Breda en naar de kunstacademie in Tilburg en verhuisde naar Utrecht. Ze ging schilderen op het grensvlak tussen abstract en figuratief. Je kunt er soms iets in herkennen. Bloemen, de kat van de buren of toch een stiekem portretje. Knallende kleuren in een vaak mooie compositie. Emotie. Het fleurt een saaie kamer behoorlijk op. Je kunt je fantasie gebruiken om de details allemaal in te vullen. Ze schildert niet gedetailleerd, met het paletmes in haar rechterhand en een breed penseel in haar linkerhand. Met twee handen schilderend. Boetserend soms. Ze maakt geen voorstudies. Vele lagen verf komen over elkaar heen te liggen. Ze schildert gouaches en grote olieverfschilderijen, die overigens nog best voor een redelijke prijs te koop zijn. Charlotte

Charlotte Molenkamp - Zomerlicht - 2012 - privécollectie

Molenkamp is daarmee één van de beste Nederlandse kunstenaars van dit moment. Het spreekt mij erg aan, omdat ze net een vleugje herkenning geeft in een knallend kleurenpallet dat abstract lijkt. Net genoeg herkenning om zelf het beeld in je hoofd compleet te maken. Een bloemenboeket. Prettige bewegende kleuren. Je kunt de bloemen bijna ruiken. Schilderijen waar je vrolijk van wordt en niet snel op uitgekeken raakt. Net niet helemaal abstract.

Marlene Dumas (Kaapstad 1953 - heden) neemt het stokje na 1990 van de Nieuwe Wilden over en voert de kunstwereld in Nederland momenteel aan. Deze op een wijnboerderij in Zuid-Afrika geboren kunstenares is in 1976 naar Nederland verhuisd en wordt sindsdien gezien als Nederlandse schilderes. Ze groeit op in het apartheidsregime en hoort bij de rijke minderheid in Zuid-Afrika. Haar uitgesproken mening, wellicht gekregen van haar flamboyante moeder, in combinatie met haar achtergrond in een wereld van tegenstellingen, geven pakkende werken die een diepe indruk achter laten. Vaak hebben haar werken te maken met het verschil tussen de werkelijkheid en de beeldvorming uit de massamedia. Zoals erotiek en seksualiteit, baby's, discriminatie en de dood. Haar portretten zorgen soms ook voor opschudding, zoals het portret van Osama Bin Laden dat in 2012 aangekocht is door het Stedelijk Museum in Amsterdam. Ze is momenteel één van de meest invloedrijke kunstenaars in de wereld. Een aardige vrouw en volgens Trouw een 'bos pratende krullen die je haar betoog in sleurt'. Ze hangt in alle belangrijke musea van de wereld. Charles Saatchi, je weet wel van Hirst en Koons, haalde haar binnen als een van de belangrijkste kunstenaars en ze kreeg een hoofdrol in de tentoonstelling 'The Triumph of Painting'. Ze is getrouwd met kunstenaar Jan Andriesse en ze hebben een dochter, Helena.

Marlene Dumas - Morning Dew - 1997 - privébezit

Marlene Dumas werkt vooral in grijstinten, maar ook in blauw en rood. Op basis van zelfgemaakte foto's en afbeeldingen uit tijdschriften schildert ze haar aquarellen en schilderijen. Fotografie als basis. Maar het eindresultaat

lijkt niet op de foto zelf. Veel mensen kennen haar van haar pornografisch getinte werken van ontklede vrouwen in obscene poses. Of van haar lijkportretten van gestorven mensen, zoals dat van Marilyn Monroe. Confronterend. Ze beeldt er haar eigen angst voor de dood mee uit na het overlijden van haar moeder.

Haar schilderij 'The Teacher' werd in 2006 voor 3,4 miljoen dollar verkocht en was daarmee de hoogste betaalde prijs ooit voor een nog levende kunstenares. Marlene Dumas is dan ook volgens Quote, na het overlijden van Karel Appel, de rijkste Nederlandse kunstenaar.

Het Rijksmuseum kreeg in april 2013 voor de heropening na de verbouwing van een anonieme schenker het werk 'Het Laatste Avondmaal' van Marlene Dumas cadeau. Dumas schilderde Jezus alleen, niet temidden van de apostelen zodat het lijkt alsof Hij al verlaten is. Directeur Wim Pijbes was er enorm blij mee. Ze wilden al een Dumas in bruikleen nemen, maar met deze schenking was dat niet meer nodig. Marlene Dumas is 'hot'.

Haar stijl ligt tussen expressionisme (figuratief en de emotie van de kunstenaar uitbeeldend) en conceptuele kunst in (kunst als uitdaging van het intellect). Maar omdat ze figuratief schildert op de brutale manier zoals Kiefer, Freud en Bacon, houd ik haar bij de neo-expressionistische stijl. Ze zegt zelf: 'Ek is nie van hier nie, maar ook van daar nie'. Dat klopt, ze heeft haar eigen stijl.

Marlene Dumas - Het Kwaad is Banaal (zelfportret) - 1984 - privébezit

Marlene Dumas - The Teacher - 1987 - privébezit - hoogste veilingprijs ooit voor een nog levende kunstenares

Marlene Dumas - Het Laatste Avondmaal - 1985 - Rijksmuseum - Amsterdam

En met Marlene Dumas komen we bijna aan het eind van deze les over Nederlandse hedendaagse kunstenaars. We zijn begonnen met Anton Heyboer. Van de koningin en Marte Röling naar de windsels van Ans Markus, van de elegante interieurs van Jan Worst naar de rustgevende stillevens van Henk Helmantel. Van de feeërieke

bloemenfoto's van Margriet Smulders naar de pubers op het strand van Rineke Dijkstra. Van de hypnotiserende portretten van Desirée Dolron naar de pakkende beelden van Erwin Olaf. Van het genie van Anton Corbijn naar de denkbeeldige lijnen van Jan Dibbets. Van de barbiepoppen van Job Koelewijn naar muizen met parelketting van Ted Noten. De knipsels van Amie Dicke, de slijmjurken van Bart Hess, de perfecte imperfectie van Hella Jongerius, de vliegavonturen van Joost Conijn, de afgebrande stoelen van Maarten Baas. De prachtige etsen van Marcel Schellekens, de iconen van Giovanni Dalessi en de geborduurde schilderijen van Michael Raedecker. En tenslotte de prachtige semi-abstracte bloemenzeeën van Charlotte Molenkamp en de pakkende werken van Marlene Dumas. Ik hoop dat je onze eigen kunstenaars beter hebt leren kennen en sommige ook meer bent gaan waarderen.

Natuurlijk worden er steeds nieuwe werken gemaakt door bekende en nog niet zo bekende kunstenaars. We sluiten de vervolgcursus hedendaagse kunst af met een vijftal kunstenaars die momenteel doorbreken in Nederland. En daarmee 'kunstenaar van het jaar' zijn geworden van de Stichting Kunstweek.

Daan Roosegaarde (Nieuwkoop 1979 - heden) brengt technologie en kunst samen in een stedelijke omgeving. Hij maakte installaties die smog uit de lucht filteren, zoals de 'smog free tower'. Voor de afsluitdijk maakte hij gebruik van de reflectie van de koplampen van passerende auto's om contouren van gebouwen op te laten lichten ('gates of light'). Met lichtgevende algen laat hij voetstappen oplichten ('glowing nature'). Hij gebruikt ultraviolet licht om een COVID-vrije cirkel te verkrijgen, waarin mensen elkaar tijdens de lockdown weer konden ontmoeten. Een verlichtingsproject waarbij door zonne-energie een stuk wegdek 's nachts met gloeiende lijnen verlicht wordt. Of een interactief korenveld-landschap dat uit honderden led-lampen bestaat en reageert op aanraking en beweging ('dune'). Technologie en kunst komen samen.

Daan Roosegaarde - 2017 - Gates of Light - Afsluitdijk A7

Saskia Boelsums - Landscape #51

Saskia Boelsums (Nieuwer-Amstel 1960 - heden) groeide op in Iran en Curaçao. Ze maakte eerst ook installaties, maar is vanaf 2013 volledig gericht op fotografie. Ze legt schilderachtige landschappen vast, waardoor ze wereldwijd in de belangstelling staat. Je ziet soms niet of het nu een foto is, of een schilderij. Het Nederlandse landschap staat centraal, velden met bloemen, bomen, vogels, schapen en koeien. Je ziet zelden een mens. Ze laat zien hoe mooi de wereld kan zijn. Werkelijk prachtige foto's, altijd precies in een vierkant, waar je blij van wordt. Landschappen die doen denken aan Paulus Potter of Willem Maris.

Lita Cabellut (Sariñena Spanje 1961 - heden) is een Spaanse kunstenares die al jaren in Den Haag werkt en woont. Haar moeder runde een bordeel in Barcelona. Haar grootmoeder voedde haar grotendeels op, maar toen deze overleed groeide ze verder op in een weeshuis. Ze werd geadopteerd door een rijkere familie, die haar meenam naar het Prado in Madrid. Ze exposeerde al op 17-jarige leeftijd in Barcelona en ging kunst studeren aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam. Ze is momenteel een van de bekendste Nederlandse kunstenaars, ook door haar werk als jurylid van het populaire tv-programma 'Project Rembrandt'. Ze maakt grote doeken, vaak in verschillende media, waarbij ze haar personages probeert een 'huid' te geven. Ze maakt craquelures, afbladderingen en verkleuringen waardoor het lijkt of het schilderij heel wat te verduren heeft gehad. Soms in triptieken (drie schilderijen naast elkaar, waarbij de afbladdering steeds verder gaat). Heel herkenbare en pakkende werken.

Lita Cabellut - Te recuerdo como ayer - 2020

Lotta Blokker - Falling Man - 2019 - Museum de Fundatie - Zwolle.

Lotta Blokker (Amsterdam 1980 - heden) is een Nederlandse beeldhouwer die werken maakt die doen denken aan Camille Claudel. Klassieke beeldhouwkunst met enorme vaardigheid gemaakt. Vaak met een thema die raken aan historische wreedheden. Uit machteloosheid om iets aan het leed te doen, maakt ze de werken. De kern van de mens komt in haar wassen beelden naar voren. Beelden die je niet snel vergeet. Zij zet Nederlandse beeldhouwkunst momenteel op de internationale kaart.

Barbara Nanning (Den Haag 1957 - heden) is glaskunstenaar en keramist, die werkelijk prachtige voorwerpen maakt. Bloemen zijn een terugkerend onderwerp, en kwalitatief hoogstaande glazen voorwerpen. Maar ze maakt ook grotere installaties, die me doen denken aan het werk van Anish Kapoor. Ze schildert met glas. Kunstenaar van het jaar in 2023.

Hiermee komen we echt aan het eind van dit hoofdstuk. De kunst wordt steeds opnieuw uitgevonden. Als je iets meer van de achtergrond van een werk weet, zie je meer. Je ziet wat je weet. Zo werken je hersenen nu eenmaal. Ik hoop dat je wat van deze cursus hebt opgestoken, en dat je in de toekomst daardoor nog meer ziet van al het moois dat de wereld te bieden heeft..

Als je wilt, zijn er de volgende uitdagende vragen om te zien of je ook nog wat hebt opgestoken.

Barbara Nanning - Coloured Shadows - 2015/2023

1. Door wie is dit schilderij gemaakt?

   a. Ted Noten
   b. Charlotte Molenkamp
   c. Henk Helmantel
   d. Giovanni Dalessi

2. Wie heeft een houten auto gebouwd?

   a. Job Koelewijn
   b. Joost Conijn
   c. Marlene Dumas
   d. Maarten Baas

3. Wie brandde meubels af en verkocht het als kunst?

   a. Job Smeets en Nienke Tijnagel van Studio Job
   b. Marcel Wanders van Moooi
   c. Maarten Baas
   d. Bart Hess

4. Wie is geen professioneel fotograaf?

   a. Desirée Dolron
   b. Margriet Smulders
   c. Erwin Olaf
   d. Jan Dibbets

5. Welke fotograaf kan worden verbonden met de popgroep U2?

   a. Desirée Dolron
   b. Anton Corbijn
   c. Erwin Olaf
   d. Rineke Dijkstra

6. Welke stelling is waar?

   a. Desirée Dolron is bekend geworden met haar foto's van pubers op het strand
   b. Michael Raedecker is ooit als modeontwerper begonnen
   c. Charlotte Molenkamp heeft ooit een straaljager in haar tuin gezet
   d. Marcel Schellekens maakt uitsluitend etsen

7. Wie maakt ondraagbare mode van vreemde materialen zoals spijkers of slijm?
   a. Michael Raedecker
   b. Bart Hess
   c. Amie Dicke
   d. Ted Noten

8. Wie liet het publiek voor het eerst in grote verpakkingen van barbiepoppen stappen om zich tentoon te stellen?
   a. Job Koelewijn
   b. Hella Jongerius
   c. Marte Röling
   d. Charlotte Molenkamp

9. Welke kunstenaar komt oorspronkelijk niet uit Brabant ?
   a. Bart Hess
   b. Charlotte Molenkamp
   c. Henk Helmantel
   d. Giovanni Dalessi

10. Marlene Dumas
   a. gebruikt nooit foto's als basis van haar werken
   b. komt uit Frankrijk
   c. maakt o.a. erotische schilderijen van naakte dames
   d. schildert in hyperrealistische stijl

Antwoorden: 1-B; 2-B; 3-C; 4-D; 5-B; 6-B; 7- B; 8-A; 9-C; 10-C